

Διάλογος πανδημίας & διαπολιτισμικότητας

Λήδα Ξυδιά: Σχέδιο καραντίνας no.10 «Μάχη... Άνιση;»
(Στυλό bic, ξυλομπογιά)

Μια περίοδος δύσκολη, μεταβατική, ασταθής, απρόβλεπτη. Δράση και ζωή υπό συνθήκες ανασφάλειας. Αβεβαιότητα για το παρόν και το μέλλον, νοσταλγία για το παρελθόν. Κι όμως, δεν αναφερόμαστε στην περίοδο που διανύουμε. Αναφερόμαστε στην καθημερινότητα, την κανονικότητα των 30 προσφυγικών οικογενειών που έγιναν κομμάτι του [Μικρού Ντουινιά](#) στα τρία χρόνια λειτουργίας του.

Εντοπίσαμε τέσσερα ακόμη **σημεία όπου οι δύο «κρίσεις», προσφυγική και πανδημική, εμφανίζουν κάτι κοινό**. Σας παρουσιάζουμε τους τέσσερις παραλληλισμούς με μορφή ερωτημάτων.

1. Που οδηγεί η καθημερινή παρουσίαση ανθρώπων ως νούμερα;

Αλέξανδρος Καραβάς: «Les Demoiselles...»
(Μικτή τεχνική)

Φανατικές ή όχι της διαδικτυακής ενημέρωσης, τηλεθεατές και μη, **δύσκολα αποφεύγουμε να ενημερωθούμε για τα «σημερινά νούμερα»**. Πόσα τα κρούσματα στην Ελλάδα; Πόσοι οι νεκροί στις ΗΠΑ το τελευταίο 24ωρο; Πόσοι λιγότεροι νεκροί στην Ισπανία σήμερα σε σχέση με χθες; Πετυχημένα, το Κλάξον, έντυπο δρόμου της Μυτιλήνης, κάνει λόγο για καλλιεργούμενη «θανατολαγνεία».

Παρόμοια η διαχείριση της «προσφυγικής κρίσης». Πόσοι οι στοιβαγμένοι/-ες κάτοικοι της Μόριας; Πόσες νέες αφίξεις στα νησιά του Αιγαίου τον τελευταίο μήνα; Πόσους ασυνόδευτους/-ες ανήλικους/-ες θα δεχθεί το Λουξεμβούργο και πόσες η Γερμανία;

Στο δημόσιο λόγο αλλά και στο πλαίσιο σχεδιασμών που (ισχυρίζονται ότι) στοχεύουν στην ευημερία τους, **πρόσφυγες και μετανάστες/-τριες χάνουν την υπόστασή τους ως συγκεκριμένα πρόσωπα**. Παρουσιάζονται ως απρόσωποι εκπρόσωποι της χώρας από την οποία έρχονται ή της ιδιότητάς τους ως πληθυσμός σε μετακίνηση.

Κομβικό ρόλο μπορεί να παίξει εδώ η **ικανότητα της ενσυναίσθησης**, δηλαδή της γνωστικής και συναισθηματικής τοποθέτησης του «εγώ» στη θέση του «άλλου» (βλ. Γκόβαρης 2011: 178-183). Στο πλαίσιο του διαπολιτισμικού διαλόγου, η ενσυναίσθηση μπορεί να οριστεί ως ικανότητα «κριτικής αντιπαράθεσης με τις κοινωνικές διαδικασίες που οδηγούν στον στιγματισμό των αλλοδαπών» και «αναγνώρισης των 'άλλων' όχι ως ξένων, αλλά ως συγκεκριμένων προσώπων» (στο ίδιο, σελ. 182). **Στο Μικρό Ντουινιά**, έχουμε δημιουργήσει τις συνθήκες που μας επιτρέπουν να **αντιμετωπίζουμε η μία τον άλλον ως το μοναδικό πρόσωπο που είναι**. Μπορείτε να διαβάσετε περισσότερα στο [κείμενό μας περί διαπολιτισμικότητας](#).

2. Είναι και ο ρατσισμός θέμα ατομικής ευθύνης;

Λήδα Ξυδιά: Σχέδιο καραντίνας no.13 «Ο Άτλας»
(Στυλό bic, νερομπογιά)

Στο πλαίσιο της πανδημικής επικαιρότητας, **πολύς ο λόγος αλλά και οι αντιδράσεις σχετικά με την έννοια της ατομικής ευθύνης.**

Η παραδοξότητα του σχήματος που προωθείται αποκαλύπτει τη σαθρότητα του οικοδομήματος; ο καθένας και η καθεμία από εμάς παρουσιάζεται ως ο κύριος υπεύθυνος για την εξάπλωση ή αναχαίτιση του κορονοϊού. Σε ποιο βαθμό φέρουμε ατομική ευθύνη για την κατάσταση του δημόσιου συστήματος υγείας; Νοείται ανάληψη ατομικής ευθύνης με παράλληλη επιβολή κυρώσεων και προστίμων; Μήπως η επισταμένη επίκληση της

ατομικής ευθύνης έχει ως αποτέλεσμα να βάλουμε για άλλη μια φορά στο στόχαστρο το διπλανό/τη διπλανή μας;

Η κατάχρηση της έννοιας της ατομικής ευθύνης μας ενοχλεί και μας ανησυχεί. Κι αυτό γιατί **θεωρούμε την ατομική ευθύνη**, την ευθύνη της καθεμίας για τις πράξεις της, **θεμελιώδη για τη δημιουργία μιας κοινωνίας ισότητας και ελευθερίας.**

Αντίστοιχο σχήμα υιοθετείται και στο διαπολιτισμικό διάλογο. Θεσμικός και δημόσιος λόγος παρουσιάζουν συχνά ως ατομική τόσο την ευθύνη για ένταξη όσο και την ευθύνη για τη δόμηση μιας μη ρατσιστικής προσωπικότητας. Αναλυτικά:

Η ευθύνη της κοινωνικής και οικονομικής ένταξης προσφύγων και μεταναστών/-τριών μετατοπίζεται στους ίδιους και τις ίδιες, στις προσωπικές τους ικανότητες – με κύρια την ικανότητα προσαρμογής τους. Συγχρόνως, ο τρόπος ζωής στιγματισμένων και περιθωριοποιημένων κοινωνικών ομάδων ερμηνεύεται ως αποτέλεσμα των «ιδιαιτεροτήτων» της κουλτούρας τους.

Από την άλλη, ο ρατσισμός ερμηνεύεται ως πρόβλημα ενός συγκεκριμένου τύπου προσωπικότητας: για την αντιμετώπισή του, ο νομοθέτης προτείνει μέτρα πειθάρχησης των ρατσιστών/-τριών. Παράλληλα, καλλιεργείται η αίσθηση ότι οι προκαταλήψεις - οι οποίες οδηγούν στην υπεραπλουστευμένη αναπαράσταση του «άλλου» - πηγάζουν από την ανικανότητα των ατόμων να επεξεργάζονται τον αυξημένο όγκο των πληροφοριών που δέχονται από το περιβάλλον τους.

Για εμάς οι διαχωρισμοί και οι διαφοροποιήσεις δεν αποτελούν ξεχωριστές εφευρέσεις των ατόμων. Είναι η δομή και το νόημα της εκάστοτε κοινωνικής τάξης που προσδιορίζουν και αναδεικνύουν τον «ξένο», τον άνθρωπο που δεν είναι μέρος της καθιερωμένης πολιτισμικής πραγματικότητας (Γκόβαρης 2011: 182).

Στο πλαίσιο αυτό, **κύριος στόχος μας στο Μικρό Ντουινιά είναι η καλλιέργεια της «διαπολιτισμικής ικανότητας» σε μικρούς/-ες και μεγάλους/-ες.** Η ικανότητα αυτή επιτρέπει στους/στις κοινωνούς της να εξερευνούν και να αναγνωρίζουν τις διαφορές μεταξύ των πολιτισμών, χωρίς να στοχεύουν στην αξιολόγηση ή στην ιεράρχησή τους. **Γλωσσικά,** ο πρώτος στόχος που θέτουμε για κάθε νέο παιδί που μπαίνει στην ομάδα μας είναι η συνειδητοποίηση ότι το ίδιο νόημα μπορεί να εκφραστεί σε πολλές διαφορετικές γλώσσες. Τα παραπάνω γίνονται **εφικτά σε ένα περιβάλλον αγάπης, αποδοχής και συνεργασίας προς ένα κοινό στόχο,** αυτόν της ευημερίας των παιδιών και της κοινότητας του Μικρού Ντουινιά.

3. **Μας βοηθά να οικοδομούμε κι άλλα προσωπικά και κοινωνικά σύνορα;**

*Λήδα Ξυδιά: Σχέδιο καραντίνας no.15
(Στυλό bic, ξυλομπογιά, νερομπογιά)*

Νιώθετε κι εσείς ότι οι περαστικοί/-ες στο δρόμο σας κοιτούν αυτές τις μέρες με περισσότερη αδιακρισία, συχνά ανάμικτη με καχυποψία; **Καθημερινά, βρισκόμαστε αντιμέτωποι/-ες με πληθώρα ενδείξεων ενοχοποίησης του «άλλου».** Το παράδειγμα δίνουν νομοθετική και εκτελεστική εξουσία, οι οποίες, μαζί με τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, επιδίδονται σε συνεχές κυνήγι ή/και στοχοποίηση των «ανεύθυνων συμπολιτών μας» (διαίρει και βασίλευε).

Διαρκής η αλληλο-ενοχοποίηση και σε μακρο-επίπεδο. Το κάθε εθνικό κράτος αντιμετωπίζει το άλλο σαν κίνδυνο, σαν εστία μόλυνσης. Καθώς γέφυρες επικοινωνίας γκρεμίζονται, ενισχύονται και οικοδομούνται κάθε είδους σύνορα.

Ενοχοποίηση του «άλλου», του «ξένου», συνοδεύει πάγια και τις μεταναστευτικές ροές. Πρόσφυγες και μετανάστες/-τριες κατηγορούνται (και) σήμερα για πάμπολλα δεινά, τα οποία δε θα αναπαράξουμε εδώ – αρκεί άλλωστε να ανακαλέσουμε την προκορονοϊού επικαιρότητα για να αποκτήσουμε μια εικόνα. Παράλληλα, η διαχείριση της σύγχρονης «προσφυγικής κρίσης» μάς καθιστά μάρτυρες της απροθυμίας των εθνικών κρατών να συνεργαστούν για την εύρεση λύσεων που σέβονται την ανθρώπινη αξιοπρέπεια.

Η τριετής εμπειρία μας στο Μικρό Ντουινιά μάς έχει δείξει ότι υπάρχει κι άλλος δρόμος - ή μάλλον κι άλλο μονοπάτι. Μπορεί να είναι μακρύ και κοπιαστικό· ωστόσο, μας επιτρέπει να προτείνουμε την αλληλεγγύη, την επικοινωνία και τη συνδιαμόρφωση ως ρεαλιστικές λύσεις στο σύνθετο διάλογο περί διαπολιτισμικής αλληλεπίδρασης. Δείτε πιο αναλυτικές περιγραφές στο [κείμενό μας περί διαπολιτισμικότητας](#).

4. Ποιο είναι το πρώτο δείγμα πολιτισμού;

Λήδα Ξυδιά: Σχέδιο καραντίνας no.6 «Βροχή»
(Στυλό bic, ξυλομπογιά)

Στο τέταρτο και τελευταίο ερώτημα δεν χωρούν παραλληλισμοί, μιας και τα δύο θέματα – πανδημική και προσφυγική κρίση – συγκλίνουν με φυσικό τρόπο. **Ποιους/-ες μοιάζουν να ξεχνούν τα μέτρα έκτακτης ανάγκης; Αυτές και αυτούς που ζουν έτσι κι αλλιώς σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης** (μεταξύ άλλων πρόσφυγες και μετανάστες/-τριες, έγκλειστους/-ες που δεν «μένουν σπίτι», άστεγους/-ες).

Η ασυμβατότητα των μέτρων αντιμετώπισης του κορονοϊού και των συνθηκών διαβίωσης εντός προσφυγικών καταυλισμών,

όπως αυτός της Μόριας, έχουν αποτυπωθεί σε άρθρα, βίντεο (ξεχωρίσαμε τα εξής: [1](#), [2](#)), κινητοποιήσεις και αιτήσεις. Πολλές οι εκκλήσεις και οι προτάσεις για την αποσυμφόρηση των προσφυγικών καταυλισμών, ελάχιστες οι υλοποιήσεις. Σε εξαιρετικά δυσμενή κατάσταση βρίσκονται σταθερά και οι ασυνόδευτοι ανήλικοι. Αντίθετα, φαίνεται ότι το έδαφος για την οικοδόμηση κλειστών κέντρων κράτησης αιτούντων/-ουσών άσυλο, ανηφορικό και αφιλόξενο πριν, [ομαλοποιείται](#) εν μέσω πανδημίας.

Θα περιορίσουμε τη γραπτή μας αντίδραση στα παραπάνω στην αναπαραγωγή μιας **ανθρωπολογικής τοποθέτησης** που επανακυκλοφόρησε στα πλαίσια της κορωνοϊκκής επικαιρότητας. Ένας φοιτητής ρώτησε κάποτε τη διάσημη αμερικανίδα ανθρωπολόγο Μάργκαρετ Μιντ ποιο είναι το πρώτο δείγμα πολιτισμού σε μια κουλτούρα. Η Μιντ δεν αναφέρθηκε σε τεχνολογικά επιτεύγματα, όπως εργαλεία και σκεύη, αλλά σε ένα **μηριαίο οστό 15.000 ετών, το οποίο είχε σπάσει και στη συνέχεια γιατρευτεί**. Εξήγησε ότι ένα μέλος του ζωικού βασιλείου που σπάει το πόδι του πεθαίνει, καθώς αδυνατεί να αναζητήσει ή να κυνηγήσει τροφή, να βρει νερό, να προστατευτεί από κινδύνους ή από τους κυνηγούς του. Τι προδίδει ένα πανάρχαιο αποκατεστημένο ανθρώπινο οστό; Ότι κάποιος/-α αφιέρωσε χρόνο και κόπο για να βοηθήσει τον τραυματισμένο άνθρωπο να αναρρώσει: τον μετέφερε σε ασφαλές μέρος, του έδεσε την πληγή, τον εφοδίασε με φαγητό και τροφή και τον φρόντισε μέχρι να αποκατασταθεί η φυσική του κατάσταση.

Το πρώτο δείγμα πολιτισμού είναι η φροντίδα και η αλληλεγγύη προς όσους και όσες το έχουν ανάγκη.

Με πολλές ευχές για υγεία και αλληλεγγύη,

Η ομάδα του Μικρού Ντουινιά

Βασισμένο στην επικαιρότητα, τις εμπειρίες μας στο πεδίο
και το βιβλίο

*Γκόβαρης, Χρήστος (2011). Εισαγωγή στη διαπολιτισμική εκπαίδευση.
Αθήνα: Εκδόσεις Διάδραση.*

Τρόποι επικοινωνίας

E-mail: mikrosdounias@gmail.com

Facebook: [Μικρός Ντουνιάς Mikros Dounias](#)

Ιστοσελίδα: www.mikrosdounias.eu

